

Olvasóink írják

A péterváradi csillagászati obszervatórium

A csillagvizsgálót 1984-ben alapította meg az újvidéki Novi Sad Csillagászati Egyesület (ADNOS), amely 1973 óta tevékenykedik. Az Egyesület az újvidéki egykori Tanárképző Főiskola 1955-ben alapított csillagászati szakosztályából nőtt ki. Az obszervatórium tevékenysége főképpen oktató és tudománypszerűsítő jellegű. Ennek megfelelően együttműködik az újvidéki egyetemekkel, közép- és főiskolákkal.

A kis obszervatóriumnak a péterváradi vár egyik épülete ad otthont, és minden évben, március elsejétől október elsejéig keddenként este héttől tíz óráig fogadja a látogatókat, akik csillagászati megfigyeléseket végezhetnek és a csillagászzal kapcsolatos filmeket illetve diapozitívokat nézhetnek. Az obszervatórium néhány refraktorral rendelkezik. Ezek közül a 108 mm átmérőjű Tasco 20 T a legnagyobb – ezzel megfigyelhető a Nap, a Hold, a bolygók, a csillagok, az üstökösök, a csillagködök és a galaxisok. A kisebb teleszkópok 60–80 mm átmérőjűek, és egyszerűbb csillagászati megfigyelésekre alkalmasak. A téli időszakban a péterváradi csillagászati obszervatórium zárva van ugyan, de az újvidéki Novi Sad Csillagászati Egyesület a Természettudományi Egyetemen henteente egyszer tudománypszerűsítő előadást tart a csillagászzalról. (k.i.)

Hogyan lett Galileiből – Zerinváry Szilárd?

Meglepő kérdést tett fel Mizser Attila barátom a Meteor ez évi júniusi számában (Egy emlékérem harmadik oldala, 46. o.); egy olyan kérdést, amely idestova harminc éve senkinek sem jutott az eszébe. Nevezetesen: miért

mondjuk a csillagászati népszerűsítésért és a kiemelkedő amatőr tevékenységért negyed évszázadon át odaítélt díjat Zerinváry-emlékéremnek, amikor azon sehol sem olvasható a jeles ismeretterjesztő, Zerinváry Szilárd (1915–1958) neve.

A Csillagászat Baráti Körének (CSBK) megszervezéséről és a Zerinváry-emlékérem alapításának valódi hátteréről ma már aligha szerezhetünk minden részletében pontos felvilágosítást. Megkísérlem hát – részben saját emlékeim alapján, részben az akkori cikkek nyomán – rekonstruálni az eseményeket. Erre annál is inkább szükség van, mert módot ad arra, hogy felelevenítsük egy méltatlanul elfeledett költő, Darázs Endre (1926–1971) nevét, akinek jelentős érdemei vannak a hazai amatőr mozgalom megújítása és a Zerinváry-érem alapítása terén.

Az 1960-as években már országszerte sokan sürgették az 1949-ben megszüntetett amatőrcsillagász társaság felélesztését. Ettől a gondolatól azonban a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat akkori vezetői elég határozottan elzárkóztak. Ma már tudjuk, hogy ennek oka nemcsak a TIT irányítóinak szemellenzős humán (irodalom-, történettudományi stb.) beállítottsága, hanem a kor politikájának nyomása is volt, amely határozottan ellenezett minden „polgári szövetkezést”, főként a világnézetileg oly kényes tudományterületen, mint a csillagászat.

Ekkor lépett színre Darázs Endre, aki azokban az években – emlékeztem szerint 1962-ben – főként kulturális riportok írásával kereste a kenyerét. Egy alkalommal meglátogatta a budapesti Urániát, és szinte egyetlen beszélgetésünk után az amatőrmozgalom elkötelezett hívévé vált. Egy későbbi alkalommal így rontott rá Kulin Györgyre és Róka Gedeonra:

– Miért nincs a magyar amatőrcsillagásznak egyesülete?

Róka elkezdte az akkori TIT szájíze szerint magyarázni, hogy hát az amatőröket a TIT Csillagászati és Űrkuta-

tási Szakosztálya képviseli, meg amúgy sincs anyagi és erkölcsi (!!!) alapja egy ilyen mozgalomnak stb., stb. Darázs türelmetlenül, de végighallgatta a szónoklatot, azután azt kérdezte:

– Jó, jó, rendben van, de miért nincs az amatőröknek egyesülete?

Tény, hogy agitálásával, propagandájával sokat lendített azon, hogy 1962–63-ban kibontakozzon egy, a TIT keretében működő amatőrcsillagászati csoport terve. Hozzájárult ehhez az is, hogy 1964-ben ünnepelte a világ Galileo Galilei születésének 400. évfordulóját. A TIT-en belül is szóba került, hogy ebből az alkalomból lehetne valamilyen emlékplakettet készíteni. Megint csak Darázs Endre volt az, aki arra gondolt, hogy egy olyan emlékérem kiadását kellene szorgalmazni, amelyet a legjobban, legszorgosabban működő amatőrök kaphatnának.

Am közbeszólt a TIT valamelyik „bölcse” (gyanítom, hogy éppen Róka Gedeon), és közölte, hogy Galilei-emlékéremről szó sem lehet, mert az amatőrcsillagászok túlságosan jelentéktelenek, nem eléggé magas tudományos színvonalat képviselnek egy Galilei nevét viselő emlékplaketthez.

A szép terv tehát megfeneklett: a TIT nem vállalta Galileit, és az amatőröket jutalmazó emlékérem elkészítését sem. (Galilei nevét egy arra hivottabb tudományos szervezet fogja megörökíteni – hangzott a szentencia; és azóta sincsen Galilei-érmünk.) Szerencsére ekkortájt került költő barátunk kezébe egy rövid megemlékezés sem Zerinváry Szilárdról. Zerinváry életének utolsó éveit szentendrei lakosként élte le.

– Hisz' én ismerem a szentendrei tanács elnökét! – csapott homlokára Darázs, és rohant újabb szervező útjára.

Rábeszélte a városka vezetőit, hogy Zerinváry Szilárd emlékére, halálának öt éves évfordulóján, tartsanak egy amatőrcsillagász találkozót, és emlékéremmel örökítsék meg Szentendre „fi-

ának” munkásságát. Mivel az ismeretterjesztő Zerinváry neve a TIT számára is elfogadható volt, egy ilyen jellegű emlékérem támogatását már sikerült elérni. A szentendrei tanács viszont – mint a költségek fedezője – joggal ragaszkodott ahhoz, hogy a kitüntetettek néhai Zerinváry Szilárd nevében kapják meg az emlékérmeket! A plakett azonban már kész volt, arról Galilei nevét levették, de Zerinváryé már nem került rá.

Igy kerülhetett sor 1963. szeptember 21–22-én a magyarországi amatőrcsillagászok első országos találkozájára, amely egyúttal a TIT Csillagászat Baráti Körének megalapítása is volt. Az első emlékérem is ezt az eseményt tünteti fel. Zerinváry Szilárd neve nem szerepel rajta, de az „ő emlékére” adták át számomra. Mint „Zerinváry Szilárd emlékérem” először az amatőrök II. Országos Találkozóján, 1964-ben került átadásra, és ezen az elnevezésen említi Róka Gedeon is a Csillagos Égben megjelent beszámolóban (6. évf., 4. sz., 8. o.). Ez alkalommal dr. Szabó Gyula miskolci tanár kapta az immáron véglegesen Zerinváry Szilárdról elnevezett, ám nevét sehol sem viselő emlékérmeket, amely eredetileg Galilei nevét őrizte volna.

Bartha Lajos

Gondolatok egy találkozó kapcsán

Rögtön az elején szeretném leszögezni, hogy nagyon jól éreztük magunkat Kiskunhalason, így amit most itt kifogásolok, azt a „lázado ifjúság” jogán teszem, és természetesnek tartom, hogy másoknak más a véleményük. Volt egy érdekes vitaprogram az amatőrmozgalomról, ami eléggé döcögösen indult, azonban hála a vitavezető lelkesedésének, a végére igazán érdekessé vált! A találkozókról vitatkoztunk és arról, hogy régen miért volt több száz az érdeklődők száma.

Bizonyára a csekély érdeklődésben az azóta igencsak megváltozott gazda-

sági helyzetnek jelentős szerep jut, de szerintem ennek más oka is lehet. A jelenlévők között bizony kevesen voltak fiatalok. Az idősebb korosztály viszont rengeteg úgymond „amatőr történelmi” személyiséggel képviselte magát. De hol voltak azok az amatőrök, akik nem voltak szakkörvezetők, ismeretterjesztők, hanem csak egyszerű észlelők? Nekünk, a nyolcvanas évek közepén–végén kezdő amatőrcsillagászoknak ők voltak a „nagy generáció”! Igencsak lehangoló, hogy most a „nagyok” némelyike próbálja lebeszélni az embert arról, hogy tegyen valamit azért az ügyért, amiért egykor ők is lángoltak! Tévedés ne essék, nem akarok nemzedéki ellentétet szítani, tisztelem és becsülöm az Ő munkájukat, hiszen nagyrészt annak gyümölcseit élvezzük mi, mai amatőrcsillagászok is! Szeretnénk azonban a gyökerekről minél többet megtudni tőlük, mert ezt a mai ifjúságot is ugyanazok a dolgok hajtják előre, mint a korábbiakat. Ne vegyék el hát a hitünket, hiszen mi is szeretnénk olyan jó minőségű munkát végezni, mint Ti annakidején...

Ha a kezembe veszek egy mai és egy tíz évvel ezelőtti Meteort, nemcsak a vitathatatlan minőségi javulás ötlük a szemembe, hanem az is, hogy a benne szereplő nevek alaposan kicserélődtek! Nagyon megfiatalodott a rovatvezetők gárdája, de ezt nem sérelmezni kellene. Persze hogy nincs a fiataloknak akkora tapasztalata, de mindnyájan szívesen vesszük az idősebbek tanácsait, építő jellegű kritikáját! Nem is ez a gond szerintem. A régi számokban van élet! Egy mostani rovatvezető nem vagy alig ismeri azt a gárdát, amellyel együtt dolgozik, amelynek az észleléseit felhasználja. Személytelebnek a mai rovatok, ez látható tény...

Miért hiányzik hát az ifjúság az ilyen találkozóról? Azt nem tudom elfogadni, amit a halasi vita során felvetettek néhányan, hogy nem volt elegendő propaganda. Aki az amatőrcsil-

lagászat iránt érdeklődik, annak szerintem a csapból is Kiskunhalas folyt. Bizonyára közrejátszott az a bizonyos öt év szünet is. Aki nem tudta, mi vár rá, azt nehezebben lehet kimozdítani otthonról – főleg nyáron, amikor kismillió csillagászati tábor, rendezvény stb. foglalja le az időket és a pénztárcánkat...

Az előbb említettem, hogy véleményem szerint elszemélytelenedtek az amatőrök közötti kapcsolatok. Egymás megismerésére kiváló lehetőséget nyújtának az országos találkozók. Azonban ez nem megy úgy, hogy reggel ébresztő, rohanás reggelizni, majd beülünk egy fullasztóan meleg helyiségbe előadásokat hallgatni. Többen a szemére vetették kicsiny csapatunknak, hogy nem jelentünk meg minden előadáson. Nem tagadom, ez így is volt. Nem azt mondom, hogy nem keltenek előadások, de szerintem nem egy országos amatőrcsillagász találkozó kellene meghallgatnunk, hogy x csillagvizsgálónak eddig y látogatója volt! A töményen szakmai előadásokon pedig törvényszerű, hogy csak azok jelenjenek meg, akiket érdekel a téma.

Nem hiszem, hogy jó dolog ilyen sok program mellett ilyen kevés kötetlen, szabadidős rendezvényt biztosítani. Én szívem szerint megfordítanám ezt az arányt! Van egy olyan érzésem, hogy a buszkirándulásokra mindig is többen fognak elmenni, mint az előadásokra. Talán nem véletlenül jöttek el a résztvevők hiánytalanul Szegedre vagy Kecskemétre.

Nagy örömmre szolgált viszont az utolsó este. Jó volt nézni, hogy mindenki – nemre és korra való tekintet nélkül – együtt szórakozott a táncosokon és a vetélkedő tréfás feladatain. Az ilyesmit inkább a találkozók elejére célszerű időzíteni – ez kiválóan összehozhatná a társaságot.

Kiskunhalason a vitára szánt rövid idő lejárta miatt nem tudtam mindezt elmondani. Pedig az ilyen viták lendítenek mozgalmunk Göncölszekerén...

Nagy Zoltán Antal

Apróhirdetések

ELADÓ 2,8/135-ös bajonettes, elektromos Pentacon-objektív. Márton József, tel.: (1) 131-3051.

ELADÓ 150/1500-as alumíniumozott főtükör (bevizsgált, Varga-féle) és hozzávaló alumíniumozott segédtükör. Turóczy Gábor, tel.: (1) 114-9176.

ELADÓ 7x50-es orosz binokulár (3500 Ft) valamint egy 50/550-es refraktor, állvány nélkül (4200 Ft). Forgács Zoltán, 1112 Budapest, Németvölgyi út 148.

ELADÓ egy 125/1250-es Newton rendszerű távcső. El van látva finommozgatással, okulárkihuzata széles határok között variálható (18000 Ft). Eladó 100/1000-es tükör, csere is lehetséges, mint 100/1000-es akromátra. Kiss György, 5931 Nagyszénás, Szegfű u. 15. Tel.: Nagyszénás 44.

ELADÓ 30 cm átmérőjű műszerhez betonoszlopra szerelhető, finommozgatással ellátott tengelykereszt, új állapotban. Réti Lajos, 9023 Győr, Ifjúság krt. 51. Tel.: (96) 432-663.

ELADÓ 1 db 200/1500-as Csatlós-féle távcsőtükör elliptikus segédtükörrel (10500 Ft), 1 db karton távcsőtubus 175/1500-as tükörhöz (500 Ft). VENNÉK SFO 63-as napszűrőt, 80/1200-as Zeiss AS objektívet. Varga Tibor, 2855 Bokod, ltp. 6/4.

ELADÓ 80 mm-es távcsőhöz Cr bevonatú szűrők fotós célra (1000 Ft), binokuláris benéző kb. 40 fokos töréssel (6000 Ft). Iskum József, 1041 Budapest, Rózsa u. 48.

ELADÓ jó állapotban lévő teodolitállvány (4000 Ft). Presits Péter, 1053 Budapest, Henszmann u. 3. Tel.: (1) 117-5022.

ELADÓ 1 db 20 mm-es Huygens-okulár (300 Ft), 1 db Mihajlov-atlasz + katalógus (hmg= 8,25, ára 500 Ft), 1 db 3 mm-es PZO mikroszkópobjektív (500 Ft), 30x25 mm-es prizmák (150 Ft/db). Vicián Zoltán, 3041 Héhalom, Felszabadulás u. 22.

ELADÓ 200/1400-as parabolatükör foglaltal, ellipszis segédtükörrel, négyágú segédtükörtartóval. Ára 15 ezer Ft. Rózsa Ferenc, 2600 Vác, Munkácsy u. 2.

ELADÓK vadonat új, igen masszív, filmfevőhöz készült fa állványok, óriásbinokulárokhoz és közepes méretű távcsövekhez is kiválóan alkalmazhatók. Ár: 8000 Ft. Habina József, 1038 Budapest, Hollós K. L. u. 10., Tel.: (1) 180-1280.

A METEOR '93 ÉSZLELŐTÁBORON valaki bennefelejtett egy 20x60-as binoklihoz való fotóállvány-adaptert a 70 mm-es MCSE-monokulár tokjában. A tulajdonos Mizser Attilánál átveheti az adapterét.

Szép kivitelezésű, masszív távcsőmechanikák eladók, kézi finommozgatással. Gyártásukat vállalom.

Réti Lajos, 9023 Győr,
Ifjúság krt. 51.
Tel.: (96) 432-663

PROXIMA

Vállalom távcsőalkatrészek (segédtükörtartó, objektívfoglat, fókuszírózó stb.) és komplett távcsövek gyári minőségű elkészítését, garanciával. Szükség esetén anyagot biztosítok. 3000 Ft felett részletfizetési kedvezmény!

Rózsa Ferenc
Vác, Munkácsy u. 4.
2600

A Meteor korábbi évfolyamainak megrendelése

A Meteor 1991-es és 1992-es évfolyamában számos, jelenleg is használható cikk, közlemény jelent meg észlelési, távcsőépítési és más témakörökben. Az alábbi kivonatos tartalomjegyzék a legérdekesebb cikkekből ad izelítőt. A teljes évfolyamok a Magyar Csillagászati Egyesülettől rendelhetők meg, rózsaszín postautalványon, az **1461 Budapest, Pf. 219.** postacímen. Az évfolyamok ára egyenként **770 Ft (tagoknak 660 Ft)**. (Áraink 10% ÁFA-t tartalmaznak. A számok egyenként nem rendelhetők.) Felhívjuk Olvasóink figyelmét, hogy a Meteor 1990-es évfolyama elfogyott!

1991

1. Távcsőmechanikai útmutató
Régi és mai csillagászati expedíciók
2. Csillagászsorsok Sztálin alatt
A titokzatos SU UMA csillagok
3. Konkoly Thege Miklós és az amatőrök
Építsünk Dobson-távcsövet!
4. A Hold tranziens jelenségei
R CrB típusú változócsillagok
Bolygók, kisbolygók, üstökösök
csillagfedései
5. Távcsövek, észlelők, teljesítmények I.
Az üstökösök fényessége
Kettőscsillagok a Coma Berenicesben
6. A pontos óramű receptje
Távcsövek, észlelők, teljesítmények II.
- 7–8. Kis Hold-részletek megfigyelése
Hogyan észleljük a Perseidákat?
Magyarországi magáncsillagvizsgálók
9. Milyen nagyítással észleljünk?
Egyszerű binokulár-teszt
Nyári észlelőtáborok
10. Az alfa Cas és környéke
(*kettőscsillag-ajánlat*)
Planetáris kódok
11. A július 11-i nagy napfogyatkozás
(*beszámoló*)
Az Y Lyncis fényváltozása
12. Távcsőtükrök ezüstözése
Nyílthalmaz matuzsálemek

1992

1. RV Tauri változócsillagok
A lokális halmaz megfigyelése
2. Optikai alapfogalmak
A Glatton-meteorit
3. Optikai alapfogalmak
Elődünk, Flammarion
4. Látogatás a jénai Carl Zeiss
Művekben
A Quadrantidák hullócsillag-esője
5. Tapasztalatok gyári okulárokkal
Kettőscsillagok az M45-ben
6. Optikai alapfogalmak
A magyarországi sarki fények
katalógusa
- 7–8. Hogyan vásároljunk binokulárt?
Az üstökősvadászat bajnoka
Nova Cygni 1992
9. A színszűrők elmélete
Csillagtúra a Herculesben
10. Az időszakos holdjelenségek
megfigyelése
Az üstökőskeresés „nagyasszonyai”
11. Egy apokromatikus triplet objektív
születése
A holdfogyatkozások megfigyelése
12. Sivatagi show (*A marsjáró tesztelése*)
A Hyadok és vidéke
A Stephan-kvintett

